

žmūne DP 313₁₉, 314₁₆, *šune* Mit II 40 (pirmoji šių formų minima ir paties autoriaus I 139, II 171).

Be pamato p. 295 kritikuojamas akademinis „Lietuvių kalbos žodynas“ už tai, kad M. Daukšos forma *nuentiemus* DP 592 jame laikoma dalyviu; autorius mano, kad ji esanti klaidingai parašyta, ir skaido ją į padalyvį ir įvardžio naudininką (*nu-eñt iemus*). Čia veikiausiai turime tokį pat absoliutiniu naudininku be įvardžio einantį dalyvį, kaip *bekalbanczém* DP 159₁₂, *regintiemus* DP 228₃₇, *tarintiemus* BB Apd 27, 13 ir pan., žr. LKK V 106–107.

Prie teigiamų knygos ypatybių priskirtinas kruopštus pavyzdžių parinkimas, puikus viso teksto techninis parengimas bei suredagavimas, leidžiantis skaitytojui greitai ir lengvai rasti reikiamus duomenis.

Baigiant norėtusi palinkėti, kad A. Zeno „Lietuvių kalbos vadovas“ atkeltų vartus į lietuvių kalbą kuo didesniai skaičiui jos bičiulių ir tyrinėtojų visame pasaulyje.

V. Ambrazas

SVARUS LATVIŲ DIALEKTOLOGIJOS ŽINGSNIS

M. Rudzīte, *Latviešu dialektoloģija*, Rīgā, 1964, 432 p.

Pastarieji metai baltų kalbų dialektologijai buvo iš tikrųjų labai derlingi. Gau-sybės straipsnių, atskirų tarmių monografijų fone pagaliau pasirodė seniai laukti apibendrinamojo pobūdžio dialektologijos veikalai: lituanistai gali džiaugtis Z. Zinkevičiaus „Lietuvių kalbos dialektologija“ (Vilnius, 1966), o latvistai – M. Rudzītės „Latviešu dialektoloģija“. Šios dvi šiaip jau skirtingu metodu ir iš dalies skirtingiems tikslams parašytos knygos yra tartum savotiška baltų kalbų dialektologijos enciklopedija, be kurios negalės išsiversti nė vienas šių kalbų tyrinėtojas.

Marta Rudzītė latvių dialektologijos baruose sėkmingai darbuojasi jau kelio-lika metų: 1958 m. buvo paskelbtas jos stambus kelių kaimyninių šiaurės Latvijos tarmių aprašas¹ (šis darbas dar 1954 m. buvo apgintas kaip kandidatinė disertaci-ja²), 1963 m. pasirodė jos sudaryta, mokymo reikalams skirta latvių kalbos tarmių tekstų chrestomatija³. Be to, didelis M. Rudzītės nuopelnas latvių dialektologijai yra tas, kad jos vadovaujami Rygos universiteto auklėtiniai parengė nemaža gerų gimtųjų tarmių aprašų, kurie savo verte kalbos mokslui nenusileidžia daugeliui publikuotų latvių dialektologinių tyrinėjimų. Tačiau didžiausias M. Rudzītės įnašas į latvių kalbotyrą ir apskritai baltistiką yra jos knyga „Latviešu dialektoloģija“. Jau vien šio veikalo apimtis – 432 puslapiai – pakankamai rodo, kad autorė nu-dirbo iš tikrųjų didžiulį darbą. Pagal gana griežtą planą ji aprašo pagrindines lat-vių kalbos tarmes – vidurio (vidus dialekts, 59–146 p.), lyviškąjį (lībiskais dia-lekts, 147–255 p.), aukštaičių (augšzemnieku dialekts, 257–405 p.). Tiesą sakant, detaliau aprašoma tik tarmių fonetika ir morfologija, o sintaksės klausimai čia be-veik neličiami (būdinga, kad ši „bėda“ neaplenkė ir Z. Zinkevičiaus „Lietuvių dialektologijos“ – baltų kalbų sintaksei, matyt, dar vis neatėjo šviesesnės dienos!).

¹ M. Rudzīte, *Ziemeļvidzemes izloksnes* Braslavā, Vecatē, Bauņos un Vilzēnos, „Valodas un literatūras institūta raksti“, VI, Rīgā, 1958, p. 101–256.

² М. Рудзит, *Говоры северной части Видземе* (Браславский, Вецатский, Бауньский, Вил-зенский), Автореферат, Рига, 1954.

³ M. Rudzīte, *Latviešu izloksņu teksti*, Rīgā, 1963, 108 p. (išleista rotoprintu).

Baltistams gal truputį gaila, kad M. Rudzytė rašė ne latvių dialektologijos studiją, o studentams dialektologijos vadovėlį. Didaktiniai tikslai vertė ją dėstyti kai kuriuos elementarius dialektologijos mokslo dalykus, be to, vadovėlio profilis tartum kaustė autorės mintis, varžė jos savarankiškumą. Ji, atrodo, sąmoningai vengė sudėtingesnių dialektologijos istorijos klausimų, dažniausiai pasitenkindama nuorodomis į savo didžiojo mokytojo akademiko J. Endzelyno darbus. Tokiu būdu autorė, nenorėdama skriausti savo studentų, kartais šiek tiek „nuskriaudė“ baltų kalbų tyrinėtojus. Tačiau kiekvienas, tur būt, supras, kad toje pačioje knygoje ir vieniems, ir kitiems įtikti yra be galo sunku. Šiaip ar taip M. Rudzytės darbas dėl savo gausios, labai sistemingai išdėstytos medžiagos (čia jis tikrai toli prašoka vadovėlio ribas) yra svarus latvių dialektologijos žingsnis, ir jo autorė nusipelno nuosirdžios visų baltistų padėkos.

Dar norėtusi atkreipti dėmesį į pora smulkmenų, kritusių į akis, sklaidant šio darbo puslapius. Autorė prie kiekvieno aprašyto klausimo gana detalai pateikė tuo klausimu esančią literatūrą, tačiau, kalbėdama apie kuršių problemą (plg. 32, 64 p.), kažkodėl nenurodė stambiausio šiai problemai skirto darbo — V. Kiparskio „Kurenfrage“ (Helsinki, 1939). Taip pat ji, gal būt, be reikalo kuršius deda į vieną gretą su prūsais (plg. 20 p.), juos tartum atskirdama nuo tokių baltų genčių, kaip sėliai ar žiemgaliai. Terminas *krustoties* tokia reikšme, kaip ji vartoja M. Rudzytė (plg. 34 p.), nėra visai tinkamas, nes jis pastaruoju metu vartojamas kalbotyroje kiek kitokia reikšme⁴.

A. Sabaliauskas

NAUJAS TOPONIMŲ ŽODYNAS

В. А. Никонов, Краткий топонимический словарь, Москва, 1966, 510 p.

Toponiminių žodynų mūsų šalyje išleista nemaža. Pasirodė ir tokių, kurie pagal savo profilį gali būti laikomi recenzuojamo darbo pirmtakais¹. Tačiau dauguma jų aiškiai nebeatitiko mūsų šalies ir pasaulinės toponomastikos reikalavimų, nors kai kurie jų išėjo palyginti neseniai. Todėl naujo žodyno, sudaryto šių dienų toponimikos mokslo pamatu, parengimas buvo labai aktualus.

Neseniai pasirodęs V. Nikonovo „Trumpas toponimų žodynas“ apima apie keturis tūkstančius viso žemės rutulio gyvenamųjų vietų, upių, ežerų, jūrų ir vandėnų, kraštų, tautybių ir kitokių vardų. Nesunku įsivaizduoti, kokią didžiulį darbą atliko autorius, atrinkdamas, o kartais ir aiškindamas dešimčių pasaulio kalbų vietovardžius. Toponimikos literatūra labai gausi, tačiau jos kokybė nevienoda. Be to, labai skirtingas toponomastikos lygis įvairiose šalyse. Todėl literatūros „atsisijojimo“ ir įvertinimo sunkumai praktiškai yra nelengvai įveikiami. Minėtos priežastys, be abejonės, lėmė tai, kad ir V. Nikonovo žodyne ne viskas tobula, ne vi-

⁴ Plg. О. С. Ахманова, Словарь лингвистических терминов, Москва, 1966, p. 417.

¹ М. Н. Мельхеев, Географические имена. Топонимический словарь, Москва, 1961; М. С. Боднарский, Словарь географических названий, изд. 2-ое, Москва, 1958; А. А. Ивановский, Географические имена, Москва, 1914 ir kt.

Taip pat plg. J. Haliczzer, Słownik geograficzny. Pochodzenie i znaczenie nazw geograficznych, Tarnopol, 1935.